

Aleksandra Majić Skrbinšek
Oddelek za biologijo, Biotehniška fakulteta
Večna pot 111
1000 Ljubljana, Slovenija

Tel: +386 40 974 736
E-pošta: almajic@gmail.com

PRIPREMA PRIJEDLOGA ZAJEDNIČKOG PLANA UPRAVLJANJA RISOM

Rezultati 3. radionice, Mašun, 14. studeni 2007.

slovenija
magyarország
hrvatska

*Provođenje projekta su-
financira Europska Unija u
okviru Interreg IIIA Programa
susjedstva Slovenija –
Mađarska – Hrvatska 2004 -
2006*

DinaRis

*Zavod za biologiju
Veterinarskog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu je
odgovoran za sadržaj
dokumenta, te on ne
izražava stajalište Europske
Unije*

Priprema Prijedloga zajedničkog plana upravljanja risom

Rezultati 3. radionice, Mašun, 14. studeni 2007.

PRISUTNI:

1. Tomaž Skrbinšek, Biotehniška fakulteta, Oddelek za biologiju,
2. Đuro Huber, Veterinarski fakultet, Zagreb,
3. Magda Sindičić, Veterinarski fakultet, Zagreb.
4. Željko Štahan, Ministarstvo kulture, Uprava za zaštitu prirode, Zagreb.
5. Vedran Slijepčević, Veterinarski fakultet, Zagreb.
6. Sonja Rozman Bizjak, ZRSVN.
7. Darja Slana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za biologiju.
8. Andrej, Andolšek, KGZS.
9. Marijan Malnar, LS Primorsko-goranske županije.
10. Damir Prokopović, UŠ podružnica Delnice, Šumarija Klana.
11. Blaž Krže, LZS.
12. Gregor Bolčina, LZS.
13. Alojz Marn, MOP.
14. Miha Krofel, Biotehniška fakulteta.
15. Hubert Potočnik, Biotehniška fakulteta.
16. Ivan Kos, Biotehniška fakulteta.
17. Miljenko Gašparac, NP Risnjak.
18. Josip Kusak, Veterinarski fakultet.
19. Anton Marinčič, ZGS.
20. Patricija Oković, DZZP.
21. Dario Majnarić, UŠP Delnice.
22. Damir Križ, LS Primorsko-goranske županije.

Moderator radionice:

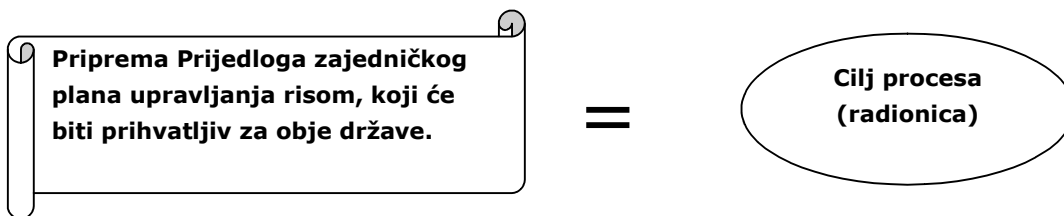
Aleksandra Majić Skrbinšek

SAŽETAK PRETHODNIH RADIONICA:

Slovensko-hrvatski INTERREG IIIA projekt
„Prekogranična suradnja u upravljanju, zaštiti i istraživanju dinarske populacije risa“

Rješenje:

1. Radionica, Mašun, 11. i 12. lipanja 2007.

- Dogovoreno je da ćemo na sljedeće radionice pozvati predstavnike različitih potencijalno zatinteresiranih organizacija.
- Indetificirani izazovi zajedničkog upravljanja i razvrstani po temama.

2. Radionica, NP Risnjak, 2. i 3. srpnja 2007.

- Sudionici su predložili rješenja.
- Podijelili smo zadatke pojedincima: priprema teksta.

Danas (prijedlog dnevnog reda)

- Zabilježiti mišljenja, ideje i prijedloge novih sudionika.
- Nastavak pripreme prijedloga / sadržaja plana.
- Predstavljanje i gledanje filma „Ris u Dinaridima“.

U nastavku su navedeni rezultati radionice: Crnim su označeni dosadašnji rezultati, zeleno sve što smo dopunili tijekom 3. radionice.

1. GENETIKA

1. Genetsko- populacijska analiza.
  - PVA analiza:
    - reprodukcija, smrtnost, brojnost.
    - pomoću: monitoringa, genetskih analiza i modela.
    - Monitoring: ZGS, DZZP; genetske analize i modeli: znanstvene institucije.
  - Prikupljanje genetskih uzoraka u centralnu banku:
    - Kontinuirana, permanentna aktivnost.
    - Conservation genetics.
    - Stručne i znanstvene institucije.
  - Zajednička metodologija i protokoli:
    - Razmjena rezultata.
    - Znanstvene institucije.
2. Naseljavanje novih jedinki (augmentacija populacije).
  - Preliminarne teoretske osnove za naseljavanje (ekspertiza) – pripremiti tijekom DinaRis projekta.
  - Prije naseljavanja: hrvatsko-slovenski i međunarodni susret: daljnja razrada ekspertize i oblikovanje stajališta.
    - Odgovori na: Da li? Odakle? Koliko?
  - Konsensualna odluka o naseljavanju.
  - Politička odluka (slaganje institucija obje države).
  - Tehnička razrada naseljavanja: stručne i znanstvene institucije.

Poštovati interese zaštite balkanske populacije risa!

2. GOSPODARJENJE DIVLJAČI (PLIJENSKIM VRSTAMA)

- Pripremiti „risu prijateljske“ izvještaje.
- Istraživanja: interakcije među vrstama.
- Predstavljanje sadašnjeg stanja.

1. Tko?

- Slo: Zavod za gozdove Slovenije, MKGP – politička odluka i inspekcija.
- Hr: Ministarstvo odobri prijedlog, ovlaštenici prava lova provode, kontrolira inspekcija

2. Gdje?

- Slo: velika područja
- Hr: Na razini lovišta pripreme prijedloga; za jelensku divljač, divlje svinje i divokoze na velikim područjima.

3. Kada?

- Slo: 10-godišnji plan i 1-godišnji plan.
- Hr: 10-godišnji plan i 1-godišnji plan.

4. Kako?

- Slo: ZGS pripremi prijedlog na temelju monitoringa odstrjela.
- Hr: Stručne podloge i brojanje divljači.

MOŽEMO UTJECATI putem MOP (Slo) i MPŠVG (Hr) te javnosti u obje države.

USKLADIVANJE KVOTA

MEĐUDRŽAVNA SURADNJA

Kontrola krivolova.

Rezultati druge skupine:

1. Veći broj vukova ima posljedicu manji broj risova.

- Ne napisati, da vukovi smanjuju broj risova.
- Konkurencija postoji, kada je niska brojnost plijenskih vrsta. No ne znamo, koliko je prekrivanje!

2. Da li zaštitom vuka utječemo na smanjenje (nestanak) risa? v

- Nemamo podataka.
- Moramo osigurati dovoljno plijena kako za risa, za vuka, tako i za lovce.

3. Ministarstvo kulture priprema Naravovarstvene pogoje za LGO (“lovnogospodarske osnove”) u RH – posebna pozornost je namijenjena prisutnosti risa i drugih zvijeri u lovištu.

- Slično je u RS, ZRSVN pripremi mišljenje.

4. Trenutna niska brojnost risa nije posljedica niskog broja plijenskih vrsta (srneće i jelenske divljači).

- To ne znamo (da li je posljedica).
- Niska brojnost srneće divljači uzrokuje rast ilegalnoga odstrjela risova.

5. Trenutne odstrjelne kvote papkara u upravo prihvaćenim LGO su već u startu niske.

- **Kleptoparaziti su važna konkurencija.**

- **Objavljeni podatki pokazuje, da je brojnost risa ovisna o brojnosti plijena.**
- **Ako je odnos u korist jelenske divljači, kompeticija s vukom je veća.**
- **Postoji problem krivolova plijenskih vrsta u Hrvatskoj.**
- **Porast brojnosti plijena zahtjeva brigu za prehranu (biotehnološki zahvati) – za Gorski kotar.**
- **Pravilnik o pripremi LGO.**
- **Ilegalni odstrjel plijenskih vrsta nije glavni razlog ugroženosti risa.**
- **U Sloveniji brojnost srneće divljači nije niska.**
- **Podatci za Poljsku: 20% prehrane vuka čine srne, risa 80%.**

3 i 4. Provođenje zahvata i uspostava zajedničkog monitoringa

Nastaviti s neprovođenjem odstrjela risa.

1. Zajednički protokoli i baza podataka.

Tko?

- BF (Slo)
- DZZP (Hr)
- ZGS (Slo)
- VF (Hr)

Kada?

- Do kraja 2007.

Kako?

- U okviru projekta DinaRis.

2. Prikupljanje podataka o risu.

Tko?

- Znanstvenici
- Stručna i zainteresirana javnost (šumari, lovci, planinari, zaštićena područja, ...)

Kako?

- Nešto je već regulirano pravilnicima.
  - Seminari, stručni članci (Lovec, Lovački vjesnik) za ciljne skupine, tj. organizacije.
  - Priručnik za monitoring faune (priprema DZZP)
  - Unos podataka znanstvenih istraživanja u zajedničku bazu podataka.
  - Telemetrija
- ØNa portal dodati mogućnost upisa ilegalnoga odstrjela.**

3. Prikupljanje podatka o plijenu.

Tko?

- ZGS in HŠ (Uprava Delnice) / Uprava za lovstvo (Središnja lovna evidencija).

Kako?

- Evidencija smrtnosti plijenskih vrsta.
- SI: ZGS, LZS i OZUL.
- HR: HŠ (na području Delnica) – moguće širenje sistema u budućnosti.

Gdje?

- Šumska uprava Delnice.
- DinaRis projektno područje u Sloveniji.

4. Zajednička akcija monitoringa putem praćenja tragova u snijegu.

Tko?

- Upravitelji lovišta, zaštićena područja.
  - U Sloveniji LPN Jelen.
  - Dobro za druge podatke (npr. lokacije za ulov risa) i aktivno uključivanje javnosti u provođenje aktivnosti.
  - Izvedljivost metode? (snijeg)
  - Stupići za dlake?
  -

Kada?

- 1. snijeg u godini.
-

Kako?

- BF, VF, ZGS i HŠ: priprema metodologije: rujan 2008.

- **Bazu podataka za HR vodi DZZP.**
- **HR koristi SLO model monitoringa.**
- **Kombinacija s genetikom (uzorci).**
- **SCALP monitoring.**
- **Za bazu upotrijebiti podatke baza zaštićenih područja, kronike lovišta te LGO.**
- **Uključiti podatke iz monitoringa drugih vrsta (praćenje tragova vuka u snijegu).**

2. UKLJUČIVANJE JAVNOSTI

Širiti ideju, da risu prijeti izumiranje, da bi time pridobili potporu javnosti, posebno lovaca, da bi bolje štitili risa.

1. Anketa:

- Jednaka metodologija u Slo i Hr.
- Tko? BF i VF.
- Kada? Proljeće / jesen 2007.
- Gdje? Područje rasprostranjenosti risa, posjetitelji NP Risnjak. Unutar područja rasprostranjenost risa i za interesne skupine: fokus grupe.

2. Uključivanje interesnih skupina u proces pripreme prijedloga zajedničke strategije.

- Identifikacija interesnih skupina.
- Pozvati IS na radionice.
- Rezultate radionica poslati IS i omogućiti komentiranje.
- Javne predstavljanje prijedloga zajedničke strategije. (dan otvorenih vrata).
- Revizija zajedničke strategije najkasnije nakon 3 godine.
- Brza reakcija i komunikacija s javnosti u slučaju važnih događaja.

3. Uključivanje javnosti u provođenje aktivnosti.

- Uključivanje u monitoring i istraživanje (on-line baza i prikupljanje uzoraka).
- Razmjena iskustava.
- Zajednička slovensko-hrvatska kampanja za podizanje svijesti.

4. Tko?

- Podizanje svijesti: DZZP, ZRSVN, ZGS
- Istraživanje: BF, VF

- Edukacija o osiguranju cjelovitosti staništa.
- Najvažnija interesna skupina su lovci – edukacija o odstrjelu plijenskih vrsta.

Lovci podupiru zaštitu risa.

Tko? Dodati još LZS i HLS.

Akcijski planovi –Plan upravljanja je za dulji rok.

6. LOVNO ZAKONODAVSTVO

1.Tko?

- Za divljač u Sloveniji MKGP, u Hrvatskoj MPŠVG pripremi prijedlog, parlament onda prihvati odluku.
- Za risa u Sloveniji MKGP i MOP, u Hrvatskoj MPŠVG i MK.

2.Što?

- Slo: ZDLOV – 1 (04), ZZP (0F2).
- Hr: ZOL (05), ZZP (06).
- Zajedničko: Međunarodne deklaracije i konvencije.

- Čim manji financijski teret za upravitelje lovišta ("koncesionare").
- Preporuka za Sloveniju: ne prihvatiti dominalni sistem.
- Preporuka za Hrvatsku: prihvatiti dominalni sistem.
- Pozitivna stimulacija upravitelja lovišta za velike zvijeri.
- Ne nužno financijska.
- Znanstveno vrednovati predložene zahvate (stimulacije, subvencije, ...).

- **Što je s ostalim zakonima?**
- **Promijeniti naslov: Pravna podloga (državna, EU, međunarodna).**
- **Međunarodni propisi**

7. ŠTETE

1. Usklađivanje metodologije utvrđivanja šteta (pravilnici, priručnik).

- Tko? MK i MOP (pravilnici), odnosno ARSO, ZGS, DZZP (priručnik).
- Kada? U 2 godine (pravilnik), do kraja 2007. (priručnik).

2. Obvezni godišnji seminari za inspektore.

- DZZP i VF u Hrvatskoj.
- ARSO i ZGS u Sloveniji.

3. Edukacija uzgajivača domaćih životinja o pravilnom sprječavanju šteta i sufinanciranju sprječavanju šteta.

- U Sloveniji MOP, kmetijsko-svetovalna služba, ZRSVN.
- U Hrvatskoj DZZP, županije, MK, poljoprivredno-savjetodavna služba.
- Preporuka: poticanje uzgoja velikih domaćih životinja (ne stoke sitnog zuba) na području velikih zvijeri.

Štete nadoknađuju ministarstva.

Preporuke za usmjeravanje uzgoja (ne stoke sitnog zuba) detaljno i nedvosmisleno definirane.

Problem je nedostatak suradnje MOP-a i MKGP-a.

Zbog starosne strukture lakši je uzgoj stoke sitnog zuba neko krupnih životinja.

Vlasnike domaćih životinja stimulirati za aktivnosti koje nisu konfliktne.

8. POLITIKA

- Što? Politički konsenzus za strategiju u obje države.
- Tko? Mi. Bernska konvencija, Europska komisija, IUCN – CSG
- Kako? Potpora šire javnosti, pisma potpore, lobiranje.
- Kada? Nakon završetka postupka pripreme prijedloga strategije.

Prekrivanje s „Pravna podloga“.

9. FINANCIRANJE

- Što? Osigurati trajno financiranje zajedničkog upravljanja.
- Tko? Proračun, međunarodni fondovi, vlastita sredstva (turizam).
- Kako? Odštete i dio edukacije iz proračuna, ostalo kroz projekte.
- Kada? Nakon prihvaćanja zajedničke strategije.

Lobirati u EU parlamentu za financiranje.

10. POVEZANOST HABITATA

- Što?
  - • Prometnice
  - • Urbanizacija
  - • Pašnjaci (ograde)
  - • Ograde u lovištima.
  - • Drugi zahvati u prostoru.
  - • Nemir u šumskom prostoru.
- Kako?
  - Analiza trenutne povezanosti staništa – izrada modela – validacija modela pomoću telemetrije – definicija habitatnih krpa – uključivanje rezultata u strategiju.
  - Rezultate modela uključiti u: prostorno planiranje, PVO – SUO, preporuke za ograđivanje prostora, preporuke za zoniranje šumskog prostora za aktivnosti ljudi (rampe) i ograničavanje brojnosti;

- Zabrane će izazvati negativne reakcije.

Drugi zahvati u prostor – plinovod.

Bolja prometna povezanost (šumske ceste) znači više mogućnosti za uznemiravanje (kroseri,...).

Kako? Nemir – Potpuno provođenje Zakona o zaštiti prirode (HR).

Dopis za Ravbarkomando poslati MOP-u in MKGP-ju (Projekt DinaRis).

11. DRUGI SUSJEDI

- Što?
  - Uključivanje Italije te Bosne i Hercegovine u strategiju.
- Tko?
  - Ministarstva.
  - Znanstveno-istraživačke institucije.
  - Odabrati institucije i kontaktne osobe.
- Kako?
  - Po temeljima "Smjernica za prekogranično upravljanje" (LCIE).
- Kada?
  - Što prije.
  - Važna je povezanost s Alpama (Austrija).

Na susretu u BiH predstaviti projekt DinaRis i HR te SI aktivnosti za velike zvijeri.

Pozvati susjede na predstavljanje strategije.

Prevesti strategiju na engleski – primjer dobre prakse.

12. ILEGALNI ODSTRJEL

- Što?
  - **Krivolov (ilegalni odstrjel) (hr: "krivolovci" in "lovokradice").**
  - **Cilj 1: Smanjiti ilegalni odstrjel risa i plijena.**
  - **Cilj 2: Ocijeniti broj ilegalno odstrijeljenih jedinki.**
  - **Pomoću dobrog monitoringa možemo ocijeniti krivolov.**
- Kako?
  - **Pravovremeno procesuirati počinitelje.**
  - **Širiti svijest o ugroženosti populacije risa..**
  - **Uključiti lovce u istraživanja, obavještavati ih o rezultatima, obrazovati i na taj način ukloniti predrasude o risovima.**
  - **Uzimati genetske uzorke iz trofeja.**

Evidencija (DNA) legalno odstrijeljenih risova – također abolicija za unatrag.

AKCIJSKI PLAN

Što?	Tko?	Do kada?
Pripremiti dopis „Ravbarkomanda“ i ga u ime projektnih partnera poslati na MOP i MKGP	Tomaž Skrbinšek, Ivan Kos i Anton Marinčič	14 dana prije sljedeće radionice
Priprema teksta za strategij	Svi zaduženi	15.12.2007
Organizacija 4. radionice	Magda Sindičić	11. i 12. siječnja 2008.

OCJENA USPJEŠNOSTI RADIONICE

